

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

**Донецького державного університету
управління**

ТОМ XX

**Серія “Економіка”
Випуск 314 “Проблеми та
перспективи забезпечення
стабільного соціально-
економічного розвитку”**

Маріуполь 2019

УДК 33(08)

Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку». Серія «Економіка». Т. XX, вип. 314. – Маріуполь, ДонДУУ, 2019. – 287 с.

Засновник: Донецький державний університет управління

Редакційна колегія:

головний редактор – д.держ.упр., проф. Марова С.Ф.;

заступник головного редактора – д.е.н., проф. Балусєва О.В.;

д.е.н., проф., академік НАН України Амоша О.І. (Інститут економіки промисловості НАН України);

д.е.н., проф. Бардась А.В. (Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет»);

д.е.н., доц. Бойко Л.М. (Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка);

д.соц.н., проф. Бурега В.В. (Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»);

д.е.н., проф. Дубницький В.І. (Український державний хіміко-технологічний університет);

д.е.н., проф. Дятлова В.В. (Донецький державний університет управління);

д.е.н., проф. Прокопенко О.В. (Сумський державний університет);

д.е.н., проф. Смерічевський С.Ф. (Донецький державний університет управління);

д.е.н., проф. Солоха Д.В. (Київський національний університет культури і мистецтв);

д.е.н., проф. Сохнич А.Я. (Львівський національний аграрний університет Міністерства аграрної політики та продовольства України);

д.держ.упр., проф. Токарева В.І. (Донецький державний університет управління);

д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України Устименко В.А. (Інститут економіко-правових досліджень НАН України)

Збірник розрахований на науковців, працівників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, викладачів вищої школи, аспірантів, магістрів і студентів.

Затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 21.12.2015 р. № 1328 як фахове видання з економічних наук.

Адреса редакції: 87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58.

Телефон: (0629) 38-97-74

Видається за рішенням Вченої ради ДонДУУ.

**© Донецький державний
університет управління,
2019**

ЗМІСТ:

Поважний О. С., Солоха Д. В., Белякова О. В. СЦЕНАРНИЙ ПІДХІД РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	6
Солоха Д. В., Павловська А. С., Буряк Є. В. ПРОЦЕСИ ІНТЕГРАЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ КЛАСТЕРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ОСНОВІ БАЛАНСУ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ.....	17
Поважний О. С., Олійник П. О. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В ПАРАДИГМІ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ.....	30
Солоха Д. В., Просянок В. В., Белякова О. В. МАРКЕТИНГОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ НА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ЗАСАДАХ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ.....	39
Клюс Ю. І. КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕГІОНУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	61
Шинкарук Л. В., Деліні М. М., Геращенко В. О. ПРОБЛЕМА ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	71
Макаренко М. В., Носовська О. Б. СТРАТЕГІЧНІ ВАЖЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ.....	81
Атаманчук З. А., Яворовенко Н. М. ГОТЕЛЬНІ ЛАНЦЮГИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ ПРОСТОРИ.....	89
Макаренко М. В. ОБҐРУНТУВАННЯ ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	95
Камишнікова Е. В. КОНЦЕПЦІЯ СТЕЙКХОЛДЕРСЬКОЇ ВАРТОСТІ У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.....	103
Панкова Л. І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ.....	113
Богуславська С. І. НАПРЯМКИ КОНКУРЕНЦІЇ В РЕГІОНАХ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ.....	127
Мельниченко Г. М. ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	132
Підвальна О. Г. РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В РАМКАХ ЄДИНОГО РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРА В ЧЕРКАСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	139
Проданова Л. В., Дмитренко Б. В. АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В АСПЕКТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	147
Солоха Д. В., Панга Г. В. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ.....	161

Атаманчук З. А., Барткова К. М., Гончарук С. А. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ВТІЛЕННЯ СВІТОВИМ БРЕНДОМ СОСА-COLA СТРАТЕГІЇ ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ	179
Хоменко М. М., Семеніхіна В. В. НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	190
Кобченко А. А. ГЕНЕЗА БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НАСИЧЕНОГО РИНКУ	198
Якушев О. В., Білик А. В., Артёмов Д. Ю. ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ОСВІТНІХ КЛАСТЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СМАРТ-ЕКОНОМІКИ.....	210
Забашта Є. Ю. МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: ДИНАМІКА І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	222
Паша Л. Г. ПОДАТКОВИЙ МЕХАНІЗМ ЯК ОСНОВА ВНУТРІШНЬОГО УСТРОЮ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ	237
Гришук О. А. УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ	245
Атаманчук З. А., Макогін З. Я. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ СВІТОВИХ РИНКІВ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	251
Забашта Є. Ю. ОБҐРУНТУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЛОКАЛЬНИХ ПІДСИСТЕМ ІННОВАЦІЙНОЇ МОЖЛИВОСТІ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	258
Попова О. Ю., Василишина Л. М. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СИСТЕМ.....	277

CONTENTS:

Povazhnyi O., Solokha D., Bieliakova O. SCENARIO APPROACH OF REGIONAL DEVELOPMENT AS A GUARANTEE OF EFFECTIVE FUNCTIONING OF THE NATIONAL ECONOMY	6
Solokha D., Pavlovska A., Buriak Ie. PROCESSES OF INTEGRATION AND PROSPECTS OF REGIONAL CLUSTER POLICY FORMATION BASED ON THE BALANCE OF ECONOMIC INTERESTS	17
Povazhnyi O., Oliynyk P. STATE REGULATION OF THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE INDUSTRY IN THE KNOWLEDGE ECONOMY PARADISM.....	30
Solokha D., Prosianok V., Bieliakova O. MARKETING CHARACTERISTICS AND PRINCIPLES OF INNOVATIVE LOGISTICS SYSTEMS FORMATION ON THE INVESTMENT BASIS OF ENTERPRISES DEVELOPMENT OF THE SEA ECONOMIC COMPLEX.....	39
Klius Yu. CORPORATE INNOVATION MANAGEMENT AT THE ENTERPRISES OF THE REGION IN THE CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES	61
Shynkaruk L., Dielini M., Gerashenko V. THE PROBLEM OF THE ADOPTION OF EFFECTIVE STRATEGIC DECISIONS IN THE MODERN CONDITIONS OF ENTERPRISE FUNCTIONING	71

Makarenko M., Nosovska O. STRATEGIC LEVERS OF HUMAN RESOURCES MANAGEMENT AT MARITIME TRANSPORT ENTERPRISES	81
Atamanchuk Z., Yavorovenko N. HOTEL CHAINS IN THE GLOBAL TOURISM SPACE	89
Makarenko M. SUBSTANTIATION OF THE IMPORTANCE OF STRATEGIC HUMAN RESOURCES MANAGEMENT FOR A MODERN ENTERPRISE	95
Kamyshnykova E. THE CONCEPT OF STAKEHOLDER VALUE IN THE SYSTEM OF STRATEGIC CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY MANAGEMENT	103
Pankova L. THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY OF REGIONAL ECONOMIC INTERESTS.....	113
Boguslavskaya S. AREAS OF COMPETITION IN THE REGIONS AND THEIR FEATURES	127
Melnichenko G. APPLICATION OF CLUSTER APPROACH FOR REGIONAL ECONOMY DEVELOPMENT	132
Pidvalna O. DEVELOPMENT OF REGIONAL TOURISM AND RECREATION WITHIN THE SINGLE RECREATION-TOURIST CLUSTER IN THE CHERKAS REGION	139
Prodanova L., Dmytrenko B. ADAPTIVE MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE ASPECT OF INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS OF THE AGRARIAN ECONOMY SECTOR OF UKRAINE	147
Solokha D., Panga G. ECONOMIC ASPECTS OF THE ENVIRONMENTALLY CLEAN GOODS MARKET FORMATION IN UKRAINE	161
Atamanchuk Z., Bartkova K., Honcharuk S. EVALUATION OF THE RESULTS OF COCA-COLA WORLD BRAND M&A STRATEGY INCLUSION.....	179
Khomenko M., Semenikhina V. REGULATORY SUPPORT OF THE SOCIO-ECOLOGICAL DIAGNOSTICS OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISE ACTIVITY	190
Kobchenko A. GENESIS OF BUSINESS MODELS OF TOURISM ENTERPRISES IN A SATURATED MARKET	198
Yakushev O., Bilyk A., Artomov D. THE ECONOMIC POLICY OF CREATING INNOVATIVE EDUCATIONAL CLUSTERS AS A TOOL FOR SHAPING A SMART ECONOMY	210
Zabashta E. THE METALLURGICAL COMPLEX OF UKRAINE: DYNAMICS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT	222
Pasha L. THE TAX MECHANISM AS THE BASIS OF THE INTERNAL STRUCTURE OF THE TAX SYSTEM	237
Grishchuk O. LOGISTIC POTENTIAL MANAGEMENT AT ENTERPRISE BASED ON COMPETENCE APPROACH	245
Atamanchuk Z., Makohin Z. GLOBALIZATION OF WORLD MARKETS OF GOODS AND SERVICES	251
Zabashta E. SUBSTANTIATION OF LOCAL SUBSYSTEMS INNOVATIVE OPPORTUNITY INDICATORS OF METALLURGICAL ENTERPRISES	258
Popova O., Vasylyshyna L. FOREIGN EXPERIENCE OF REFORMING THE TERRITORIAL SYSTEMS.....	277

УДК 332.14

ПРОЦЕСИ ІНТЕГРАЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ КЛАСТЕРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ОСНОВІ БАЛАНСУ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

СОЛОХА Д. В.,
доктор економічних наук,
професор, Донецький державний
університет управління,
ПАВЛОВСЬКА А. С.,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту та
бізнес-адміністрування,
Черкаський державний
технологічний університет,
БУРЯК Є. В.,
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
менеджменту,
Кременчуцький національний
університет імені Михайла
Остроградського

У дослідженні розглянуті підходи науковців до визначення сутності понять «інтеграція» та «економічна інтеграція». Запропоновано авторське визначення дефініції в форматі дотримання детермінуючої вимоги балансу економічних інтересів. Класифіковано та обґрунтовано етапи інтеграційних процесів, що відбуваються в економіці регіонів. Надана характеристика чотирьох етапів інтеграційного процесу, що пройшли країни Європейського Союзу у своєму розвитку. Окреслено організаційно-економічні форми інтеграції в контексті формування регіональної кластерної політики на основі балансу економічних інтересів.

Ключові слова: процеси інтеграції, регіональна кластерна політика, баланс економічних інтересів, Європейський Союз.

В исследовании рассмотрены подходы ученых к определению сущности понятий «интеграция» и «экономическая интеграция». Предложено авторское определение дефиниции в формате соблюдения детерминирующего требования баланса экономических интересов. Классифицированы и обоснованы этапы интеграционных процессов, происходящих в экономике регионов. Дана характеристика четырех этапов интеграционного процесса, которые прошли страны Европейского Союза в своем развитии. Определены организационно-экономические формы интеграции в контексте формирования региональной кластерной политики на основе баланса экономических интересов.

Ключевые слова: процессы интеграции, региональная кластерная политика, баланс экономических интересов, Европейский Союз.

The study examined the approaches of scientists to determining the essence of the concepts of "integration" and "economic integration". The author's definition of the definition in the format of compliance with the determining requirements of the balance of economic interests is proposed. The stages of integration processes occurring in the regional economy are classified and justified. A description is given of the four stages of the integration process that the countries of the European Union have passed in their development. The organizational and economic forms of integration in the context of the formation of a regional cluster policy are determined based on the balance of economic interests.

Key words: integration processes, regional cluster policy, balance of economic interests, European Union.

Постановка проблеми. Зі стрімким зростанням кількості бізнес-формувань – підприємств, холдингів, консорціумів тощо створюється конкурентне ділове середовище у регіонах України, яке змушує суб'єктів господарювання виробляти якісніші товари, роботи, послуги з конкурентоспроможною ціною. Взаємна матеріальна зацікавленість усіх учасників регіональних і господарських організаційних форм інтеграції в досягненні високих кінцевих результатів, з одного боку, і кожного з них у зростанні масштабів та ефективності виробництва свого виду діяльності, з іншого, стає тією рушійною силою, яка створює необхідне ділове середовище для більш широкого впровадження у виробництво найновіших досягнень науки і передової практики, спонукає забезпечувати пропорційний розвиток регіонів на основі балансу економічних інтересів.

Важливим кроком у даному напрямку розвитку виступає економічна інтеграція, яка забезпечує та активізує рівномірний розвиток у складі певної економічної системи. Але досягнення такого розвитку можливе лише за умов формування високоефективної регіональної кластерної політики, як сучасного інструменту активізації комплексного розвитку регіону на основі балансу економічних інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості та закономірності процесів інтеграції і перспектив формування регіональної кластерної політики на основі балансу економічних інтересів висвітлено у працях таких науковців як М. Ярмаченко, І. Яковлева, М. Козловська, Л. Загорулько, О. Мельничук. Окремим питанням та особливостям інтеграційних процесів в регіонах присвячені актуальні праці О. Амоші, І. Заблодської, О. Фінагіної, І. Шевчук та інших науковців-регіоналістів.

Основною метою дослідження є окреслити сутність процесів інтеграції і визначити перспективи формування регіональної кластерної

політики на основі балансу економічних інтересів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для характеристики економічної інтеграції і перспектив формування регіональної кластерної політики, доцільно визначити сутність понять «інтеграція» та «економічна інтеграція». Так, наприклад, у тлумачному словнику української мови інтеграція трактується, як «об'єднання чого-небудь в єдине ціле» [13, с. 237], а у Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначається, що «інтеграція – це об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій у цілому організмі» [3, с. 500].

Підходи до визначення дефініції «інтеграція» зустрічаються і в довідникових та енциклопедичних виданнях. Так, у педагогічному словнику за ред. М. Ярмаченка інтеграція тлумачиться як поняття, що означає як стан зв'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, так і процес, що веде до такого стану [13, с. 229].

У соціолого-педагогічному словнику визначається, що «інтеграція» – це сторона процесу розвитку, яка пов'язана з об'єднанням у ціле раніше різнорідних частин та елементів, а у ході процесів інтеграції в уже сформованій системі, або у новій системі, яка виникла з раніше незв'язних елементів, збільшується обсяг та інтенсивність взаємозв'язків і взаємодій між елементами, зокрема надбудовуються нові рівні управління [14, с. 94].

На думку І. Яковлева, інтеграція – це процес розвитку системи, у результаті чого виникає вища, головна інтегральна якість – цілісність або органічна цілісність. Тобто, інтеграція виражає динаміку системи, а цілісність – результат руху [17, с. 16–19].

І. Козловська та Л. Загорулько вбачають суть інтеграції не просто в об'єднанні, а у взаємопроникненні. Як стверджує І. Козловська, це таке взаємопроникнення елементів одного об'єкта в структуру іншого, внаслідок якого виникає не додавання, не поліпшення якості двох об'єктів, а повністю новий об'єкт зі своїми властивостями. Предметом інтеграції, зазначає дослідниця, можуть бути і компоненти емпіричного рівня, і високі рівні систематизації знання [7, с. 52].

Проаналізувавши існуючі визначення сутності інтеграції, можна сформулювати трактування дефініції «інтеграція» як процесу об'єднання кількох елементів у єдине ціле, які в сукупності формують якісно нову систему, спроможну виконувати свої функції, які з'являються як наслідок об'єднання та функціонувати як єдиний механізм на основі балансу економічних інтересів.

Із запропонованих визначень бачимо, що поняття інтеграції досить широке, і може охоплювати будь-який процес, галузь чи сферу, тому доцільним є визначення сутності поняття «економічна інтеграція».

Так, О. Мельничук, визначає економічну інтеграцію, як процес інтернаціоналізації господарського життя, зближення, об'єднання економік низки країн [10].

Білецька Л. В. економічну інтеграцію визначає як якісно новий етап інтернаціоналізації господарського життя. Вона передбачає зближення і взаємопереплетіння національних економік, проведення узгодженої державної економічної політики. Інтеграційні тенденції є природним процесом, який впливає з об'єктивних потреб міжнародного поділу праці і науково-технічного прогресу [2, с. 317]. Гронтковська Г. Е. стверджує, що економічна інтеграція – це процес зближення, взаємоприспосовування і поступового об'єднання національних економічних систем [5, с. 288].

Таким чином, економічна інтеграція – форма інтернаціоналізації господарської діяльності (виробництва), зближення та поглиблення взаємодії національних економік. Вона зумовлена зростанням продуктивних сил, підвищенням рівня інтернаціоналізації виробництва та науково-технічною революцією. Економічна інтеграція часто інституційно закріплюється у формі міжрегіональних, міждержавних об'єднань. Наприклад, Європейський Союз, ОПЕК, Всесвітня торгова організація, Європейська асоціація вільної торгівлі, тощо. Однак при цьому економіка інтегрованих країн втрачає своє національне обличчя, самобутність [6].

Дослідження та концептуалізація визначення актуального поняття економічна інтеграція зумовлює необхідність авторського трактування – це процес об'єднання економічних систем макро-, мезо-, мікро-, нано-рівня, який передбачає створення спільної економічної системи шляхом об'єднання різних форм господарювання на колективній платформі з інституціональним оформленням та визнанням, з метою раціонального використання ресурсів, на основі поділу праці та дотримання стандартів суспільного прогресу. По-суті, економічна інтеграція з'являється як наслідок трансформаційних зрушень на певному етапі розвитку економіки, в результаті чого виникають нові стосунки між країнами, регіонами, галузями, виробництвом, населенням. Такі відносини мають забезпечувати не лише торговельні, а й тісні виробничі, соціально-культурні, ресурсні та інші зв'язки.

Економічна інтеграція має на меті зближення національних економік шляхом утворення єдиного економічного простору для вільного

переміщення товарів, послуг, капіталів, робочої сили через національні кордони. Так як, національні економіки, спеціалізуються на певних товарах та послугах, то таким чином вони доповнюють одна одну в системі світового господарства, посилюють інтеграційні та глобалізаційні процеси, формують новітні явища відповідні до суспільного прогресу. Всебічна інтернаціоналізація, що нині охопила практично всі країни світу, всі сфери виробництва і обігу, зумовлює виникнення і формування якісно нового явища сучасної цивілізації – глобалізаційного формату соціально-економічного розвитку на платформі активного просування стандартів інформаційного суспільства та інформаційної економіки.

Характеризуючи економічну інтеграцію, наголосимо, що її ключовою метою є підтримка та розвиток виробничо-економічних, соціально-культурних зв'язків між підприємствами, сферами та галузями економіки регіонів, поступове виокремлення та дослідження територій як просторових систем. Дані зв'язки відображаються у поєднанні їх матеріальних та гуманістичних інтересів під час виробництва та реалізації товарів, робіт, послуг. Вони формують загальну модель суспільного відтворення складних соціально-економічних та просторових систем.

Закономірно, що дані зв'язки постійно поширюються у процесі співпраці, набувають, новітніх якісних та кількісних характеристик. У процесі посилення ролі та ваги суспільного поділу праці, нарощенні впливовості глобалізаційних процесів регіони вже не спроможні забезпечити відтворення самостійно, виокремлено. Вони стають залежними від світових тенденцій розвитку – світової економіки в цілому, окремих ринків, транс-національних компаній, прогресивних зрушень в соціально-культурному та екологічному прогресі. Важливим аспектом економічної інтеграції є зв'язок вітчизняних ринків із світовим господарством, специфічна модель комунікацій між національними господарськими комплексами, що повинна враховувати баланс інтересів країн.

Економічна інтеграція на рівні окремої країни – це симбіоз, синергетичне поєднання сфер національного господарства з метою підвищення обсягів виробництва продукції та продуктивної кооперації трудових ресурсів, модель залучення ресурсів в процесі співпраці. Інтеграція в межах країни є важливим каталізатором розвитку соціально-економічних відносин, оскільки вона не тільки сприяє підвищенню рівня розвитку населення, а формує стабільність, комплексність та стійкість розвитку ділового середовища як явища, що відображає сукупність параметрів комплексних процесів розвитку регіону.

В умовах перехідної економіки та активного проникнення інноваційної діяльності у всі галузі та сфери, важливого значення набуває інтеграція певних галузей з такими ж галузями інших країн. Це дає можливість для налагодження нових виробничих, фінансових, трудових та інших зв'язків. Міжнародна економічна інтеграція – це процес поєднання можливостей різних країн в єдину систему, з метою спільного виготовлення, просування та збуту продукції, робіт, послуг. Цей процес відбувається на основі міжнародного поділу праці та специфікації країн на певному виді робіт чи передового розвитку галузей. Міжнародна інтеграція передбачає залучення інвестицій та використання передових технологій якими країни-учасниці діляться між собою.

Бачення перспектив інтеграції України та Європейського Союзу передбачає поглиблення, системність вивчення особливостей не лише глобального ділового середовища України, як єдиного комплексу, а й виокремлення його складових на рівнях:

- регіонів, з врахуванням національних та територіальних особливостей (процесів, явищ, подій) у відображенні експертів, науковців, представників влади, населення, бізнесу;

- видів діяльності, з виокремленням пріоритетності кожної не тільки в контексті розвитку національної, а особливо, регіональної економіки;

- бізнесу як тригера розвитку ділового середовища регіону;

- освітнього середовища, що є ключовим компонентом формування знань суб'єктів ділового середовища регіону, розуміння процесів, що в ньому відбуваються та відношення до таких процесів.

Кожен з напрямів потребує свого системного дослідження, обґрунтованого концептуального бачення. У сучасному регіональному менеджменті інформація, інформаційні ресурси, накопичені бази знань, їх активна формалізація постають як одна з обов'язкових складових ефективного управління процесами інтеграції. Нагромадження баз даних та баз знань (як моделі: виробництво, накопичення, систематизація, уніфікація, передача і вживання спеціальних інформаційних ресурсів), становить свого роду «фундамент» відображення (оцінки) майбутнього українського ділового середовища, його ефективного функціонування. Такий процес покликаний також забезпечити вирівнювання інформаційних деформацій. Від активності та ефективності формування інформаційних потоків багато в чому залежить результативність процесів та заходів: регулювання; втручання влади; залучення (або усунення) механізмів, інструментів підтримки. Саме якість інформаційних потоків відповідає за адекватність використання

інформаційних ресурсів на рівні планів, проектів, програм, окремих заходів регіональної політики.

Інформаційний потенціал ділового середовища регіонів України має стрімке накопичення, затребуваний в форматах інформаційних ресурсів світового інформаційного ринку та є фундаментом активізації процесів інтеграції. Його активне, поступове формалізоване та неформалізоване наповнення відображає рух до світових стандартів інформаційного менеджменту регіонального рівня.

Гармонійне включення до інтеграційних процесів у світовій економіці відбувається під впливом економічних інтересів суб'єктів інноваційного розвитку регіонів, що зазвичай інтегровані в кластерну структуру та здійснюють інноваційну діяльність у відповідності критеріїв сталого розвитку суспільства [12].

Україну світове співтовариство стимулює досліджувати, формалізувати, обробляти, накопичувати та систематизувати інформацію стосовно змін, що відбуваються в економічному та соціокультурному просторі, інституціональних та правових заходах влади та інших системутворюючих процесах та явищах. Комплексне відображення таких процесів існує в оцінках та параметрах ділового середовища, взаємозв'язках регіонів та національної економіки; бізнесу та соціуму. Така ситуація з нарощенням інформаційного забезпечення світових інституцій відповідає ключовим економічним інтересам і є відображення інтеграції України у світову економіку:

регіонального бізнесу – покращення та новітні формати інвестиційної привабливості, системне залучення інвестицій та прямих проектів, можливості інтегрування на платформах світового ринку на рівних правах з світовими лідерами;

регіональної та галузевої влади – формування позитивного іміджу в комплексному відображенні станів, стимулювання притоку іноземних інвестицій;

населення – розширення внутрішніх ринків, нарощення кількості підприємств та робочих місць, покращення умов праці у відповідності до світових стандартів, рівня оплати праці за рахунок зростання продуктивності.

Розкриємо ключові процеси, що формують внутрішнє наповнення ділового середовища регіонів України.

1. Активні процеси формалізації знань щодо ключових складових, явищ, взаємин, інформаційного забезпечення та інших базових характеристик.

2. Інтеграція знань (економіки, соціології, менеджменту, культурології) щодо базових процесів оцінювання, використання в регіональному, галузевому та державному менеджменті.

3. Ускладнення внутрішнього структурування в системному дослідженні за рахунок складових – екологічного, інформаційного, культурологічного, соціального, комунікаційного, іміджевого спрямування.

4. Генерація та накопичення знань в цільових дослідження науковців за ключовими групами напрямів – теорія, методологія, методики.

5. Диверсифікація знань та досліджень в новітніх напрямках. В якості фокуса досліджень виступають іміджеві можливості ділового середовища, процеси кластероутворення за рахунок єдності характеристик ділового середовища, інноваційні механізми та інструменти стимулювання змін ділового середовища.

6. Концентрація бізнесу за спрямуваннями розвитку ділового середовища в форматах – спеціалізації, кооперації, нарощення комунікацій та внутрішнього інтегрування, формалізованих та неформалізованих процесах кластероутворення.

На сучасному етапі розвитку інтеграція зумовлена певною кількістю факторів світового, головним серед яких є глобалізація. Якщо говорити про інтеграцію на рівні країни, то важливим моментом даного процесу є регіоналізація, яка виступає першоджерелом та доповненням глобалізації. На рівні регіонів відбувається конкретизація та організаційне впорядкування господарських процесів, на глобальному ж рівні, даний процес має узагальнений характер. Розширюючи спектр регіонів, які становлять інтегровану систему, удосконалюється механізм співробітництва, який надалі трансформується у інтеграційну систему глобального рівня. Тобто, виникає логічна послідовність: спочатку утворюється інтеграційна система на регіональному рівні, потім вона зливається у певну структуру на рівні країни, а вже потім на рівні декількох країн, які в сукупності складають міжнародну інтеграційну систему.

Розвиток інтеграційних процесів, можна відобразити як послідовність етапів, які відбуваються один за одним. (рис. 1)

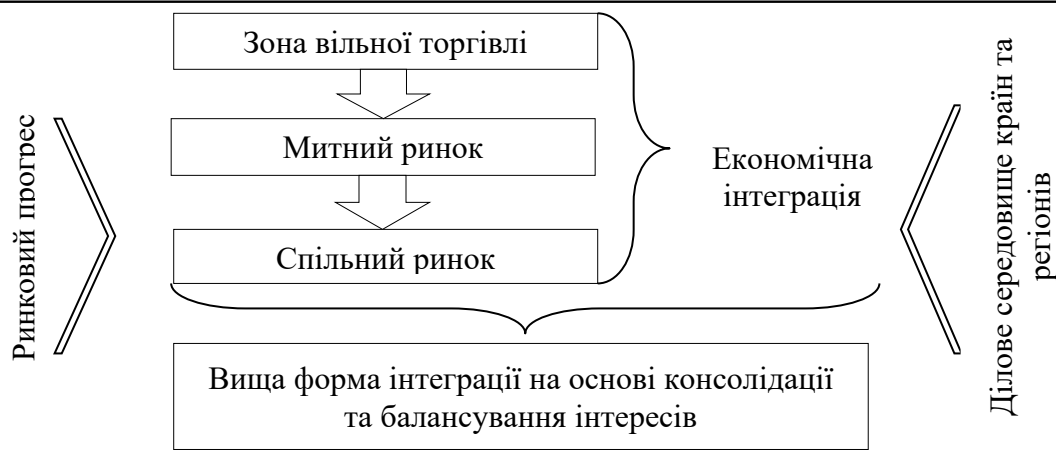

Рис. 1. Етапи інтеграційних процесів, що відбуваються в економіці регіонів

Зображена послідовність, на перший погляд, є спрощеним баченням, хоча а практиці це складний процес, формується з взаємопов'язаних елементів і виконати всі умови та пройти всі інтеграційні етапи досить складно. Сьогодні лише Європейський Союз пройшов у своєму інтеграційному розвитку чотири етапи.

Перший етап – запровадження зони вільної торгівлі – передбачає підписання угоди між країнами-учасниками про скасування митних тарифів і квот. Другий етап – утворення митного союзу – митний союз має деякі схожі риси із зоною вільної торгівлі, але у зоні вільної торгівлі відбувається тільки скасування тарифів і квот, а умовами митного союзу передбачається ведення узгодженої політики щодо зовнішньої торгівлі з країнами, які не є учасниками інтеграційного об'єднання. Третій етап – створення спільного ринку – має на меті усунення перешкод для товарообігу та обміну ресурсами між країнами-учасницями. Утворення спільного ринку передбачає вирішення питань щодо регулювання конкуренції, розробки єдиної політики щодо розвитку визначених сфер та галузей. Четвертий етап – економічна інтеграція – передбачає створення економічного союзу, метою якого є розробка та впровадження узгодженої економічної політики, якої мають дотримуватися усі країни-члени інтегрованого об'єднання. П'ятий етап – повна економічна інтеграція – для досягнення повної економічної інтеграції необхідне не просто узгодження, а проведення фактично єдиної економічної політики, яка потребує уніфікації законодавчої бази з багатьох напрямків.

Отже, економічна інтеграція виступає конструктивним етапом у розвитку економіки регіону, країни, адже без формування регіональної кластерної політики на основі балансу економічних інтересів стає неможливим її подальший розвиток.

Базова проблема ефективного використання потенціалу кластерної політики в тому, як знайти баланс різноспрямованих інтересів суб'єктів кластерних відносин – влади, бізнесу і населення. Вона пронизує всі рівні соціально-економічної системи. Загального вирішення цієї проблеми не існує, оскільки інтереси є динамічною категорією. Процес пошуку механізмів узгодження інтересів ускладнюється невідповідністю принципів функціонування нинішньої кластерної політики регіонів України потребам інноваційного розвитку [18].

Сучасну кластерну політику рекомендуємо визначати як системне бачення, механізм підтримки держави та регіонів, кластерів та кластерних ініціатив, що в загальному розумінні забезпечують сталий розвиток територій в процесах гармонізації та консолідації економічних інтересів [11].

Економічна інтеграція на регіональному рівні дає змогу сформувати потужні кластерні об'єднання, які можуть випускати конкурентоспроможну продукцію та просувати її як на внутрішньому так і на зовнішніх ринках. Проте такі об'єднання мають ряд перешкод при виході на зовнішні ринки, саме тому наступним етапом є – міжнародна інтеграція. Даний вид інтеграції має на меті об'єднати схожі за спеціалізацією країни, відповідно до міжнародного поділу праці. Країни-учасниці таких об'єднань мають потужні ресурси для розвитку та забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції.

Говорячи про економічну інтеграцію, слід зауважити, що її метою є розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями і підприємствами, які пов'язані між собою, технологічно й об'єктивно орієнтовані на поєднання їх матеріальних інтересів у процесі виробництва і реалізації кінцевої продукції. Посилення таких зв'язків є закономірним явищем. У процесі поглиблення суспільного поділу праці галузі самостійно вже не можуть забезпечувати умови власного відтворення [1, с. 554].

Інтеграція підприємств на основі балансу економічних інтересів, яка ґрунтується на організаційному, економічному, технологічному поєднанні процесу виробництва, дає можливість ефективно розподіляти ресурси між суб'єктами інтеграції, використовувати нові технології та техніку, акумулювати фінансові ресурси, підвищити інвестиційну привабливість галузей господарства.

Економічна інтеграція є процесом, який стимулює економічну взаємодію агентів ринку та діє у вигляді організаційно оформлених

структур і систем, що забезпечують дотримання відповідних правил і норм [14, с. 480].

В економічній літературі виділяють види, напрями й організаційно-економічні форми інтеграції. Види інтеграції розрізняють за складом учасників або метою інтегрування. Основна частина дослідників виділяє два види інтеграції – вертикальну і горизонтальну. В результаті інтеграційних процесів може змінюватися структура інтегрованих підприємств, функції, поділ праці, а також прибуток отримання якого, а точніше збільшення, і є основною метою даного процесу. Наслідки та зміни які виникають в результаті такого об'єднання залежать від організаційно-економічної форми інтеграції. До вертикальної інтеграції залучаються підприємства різних сфер або однієї сфери з метою здійснення діяльності, яка ведеться в інших сферах (наприклад, об'єднання сільськогосподарських підприємств для створення переробних виробництв або торговельних структур, взаємодія кількох переробних підприємств для спільного виробництва сировини, інтеграція господарств, що виробляють аграрну сировину, зі структурами, які здійснюють подальшу її переробку, зберігання та реалізацію тощо). Горизонтальна інтеграція передбачає поєднання підприємств однієї сфери без залучення формувань інших його сфер зі збереженням їх традиційних функцій. За напрямом вертикальна інтеграція класифікується таким чином: виробнича; маркетингова; комплексна (поєднує обидва вказаних вище напрями). [4, с. 55–57].

Основними напрямом горизонтальної інтеграції є: виробнича; фінансово-кредитна; освітньо-консультаційна (в її межах можуть діяти різноманітні об'єднання виробників, завданням яких є організація обміну досвідом роботи, освоєння прогресивних технологій, форм організації та управління виробництвом, вивчення новітніх досягнень науки і стану продуктових ринків); соціальна (спрямована на задоволення соціальних потреб) [8, с. 45–46].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, інтеграційним процесам в умовах ринку притаманний багатоплановий характер, розвиток яких здійснюється від простих до складніших інтегрованих систем, від функціонування виробничих структур за участю кількох територіально близько розташованих підприємств, до регіональних і транснаціональних формувань. Раціональні межі створення та діяльності останніх визначаються насамперед ринковими регуляторами – попитом і пропозицією.

Процеси інтеграції формують платформу акумуляції та залучення новітніх знань, практичної реалізації напрацювань у цілеспрямованій

діяльності регіональної та галузевої влади. Залучення інструментарію та технологій прогнозування, кластеризації ділового середовища регіонів сприятиме виробленню регіональної політики, розробці програм та проектів відповідних до економічних інтересів регіонів, України в цілому та стандартів ЄС. В майбутньому це забезпечить системність регулювання таких процесів як:

стимулювання конкуренції та появи бізнес-структур новітніх форм інтеграції;

розширення меж цільового інвестування та кола інвесторів;

регулювання розвитку сегментів ділового середовища, що є пріоритетними в часі та на перспективу;

системність досліджень ділового середовища регіонів;

накопичення інформаційної бази відповідної до потреб процесів інформатизації внутрішнього користування та зовнішніх ринків;

розширення меж взаємодії між владою (регулюючими та контролюючими структурами), представниками бізнесу, освіти та науки;

активізацію наукових досліджень процесів та напрямів розвитку ділового середовища та інструментів впливу на процеси кластеризації.

Література:

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. 2-ге вид., доп. і перероблене. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. «Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка» Підручник. 2-ге вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2009. 688 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Бусел В. Т. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Гладій Н. В. Особливості поглиблення агропромислової інтеграції *Економіка АПК*. 2005. № 12. С. 55–58.
5. Гронтковська Г. Е., Ряба О. І., Венцурик А. М., Красновська О. І. Міжнародна економіка: навч. посіб. / За ред. Г. Е. Гронтковської. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 384 с.
6. Економічна інтеграція. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії URL:<https://uk.wikipedia.org>.
7. Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи: монографія / за ред. С. У. Гончаренка. Львів: Світ, 1999. 302 с.
8. Кравчук І. І. Регіональні аспекти інтеграції агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2000. № 10. С. 45–47.

9. Мартинюк І. І., Романишин С. Б. Міжнародна агропромислова інтеграція. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2013. № 776. С. 369–373.
10. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів. URL: <http://slovo.org.ua>.
11. Панкова Л. І. Економічні інтереси використання потенціалу кластерної політики у забезпеченні сталого розвитку регіонів. *Науковий журнал «Вісник СУЕМ» Серія: Економіка і менеджмент*. Випуск 1 (26), 2019. С. 70–80.
12. Панкова Л. І. Економічні інтереси в стимулюванні розвитку регіонів України: проблеми та механізми регулювання. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Вип. 55. Черкаси: ЧДТУ, 2019. с. 31–40. URL: <http://zbirecon.com/uk>.
13. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
14. Соціолого-педагогічний словник / укл. С. У. Гончаренко, В. В. Радул, М. М. Дубінка та ін.; за ред. В. В. Радула. К.: «ЕксОб», 2004. 304 с.
15. Тлумачний словник української мови / ред.: Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. Харків: Синтекс, 2002. 672 с.
16. Шпикуляк О. Г. Інститут аграрного ринку: монографія / О. Г. Шпикуляк. К.: ННЦ ІАЕ, 2009. 480 с.
17. Яковлев І. П. Интеграция высшей школы с наукой и производством. Л.: Изд-во ЛГУ. 1987. С. 126.
18. Finagina O. V., L. I. Pankova. Key interests and principles of using the capacity of cluster policy / Collective monograph: Scientific development and achievement. London, 2018. V.1, P. 264–278.

Наукове видання

**Збірник наукових праць Донецького державного університету
управління**

**«ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАБІЛЬНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ»**

Серія «Економіка»

Том XX

Випуск 314

Мови: українська, російська, англійська

Відповідальний за випуск

О. В. Балусва

Технічний редактор

О. О. Дубравіна

Підписано до друку 19.12.2019. Формат 60х84/16. Папір офісний.
Гарнітура Times New Roman Cyt. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 15,2.
Обл.-вид. арк. 16,7. Наклад 100 прим.

Донецький державний університет управління 87513,
м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58